

PETRÉTEI DÁVID

Elsők a daktiloszkópiában

A daktiloszkópia, „az angol elme e geniális ötlete”¹ a XIX. század végén indult világhódító útjára, és foglalta el a helyét a kriminalisztikai gyakorlatban. Ebben a tanulmányban azt igyekszem körüljárni, hogy kik voltak – többféle értelemben is – az „elsők” az ujj- és tenyéryomok hasznosításában.

Kínai „elsők”

E tanulmány megírására először Bánó-Kacs Kovics Virginia cikke indított, aki azt írja, „*Kia Kung-Yen, a Tang dinasztia történésze i. u. 650-ben megjelenő írásában tesz említést ujjnyomatokról, egy törvényes dokumentum elkészítésének során*”.² Több külföldi szerző is gyakorlatilag ugyanezt írja.³ Kíváncsi lettem, hogy ez az adat honnan van, mert ebben a formában nem tűnik korszerűnek: ha ez kínai név, akkor nem az évtizedek óta elterjedt standard (pinyin) átírás, és nem is az úgynevezett magyar népszerű átírás; ebből sejtettem, hogy a forrás minden bizonnyal a huszadik század első feléből, vagy még korábbról származik. Az idézett kínai személy eredeti neve 贾公彦, hivatalos pinyin átírással Jia Gongyan, az úgynevezett népszerű magyar átírással pedig Csia Kung-jen lenne. Eredetileg Robert Heindl 1922-es „*System und Praxis der Daktyloskopie*” című könyvében jelent meg ez az adat a modern kínai források szerint, még hozzá úgy, hogy

¹ Kármán Elemér (1913a): A daktiloszkópia újabb eredményei. Jogtudományi Közlöny, 1913/4. szám. 31–32. o.

² Bánó-Kacs Kovics Virginia (2017): Az ujjnyomok felkutatása és rögzítése a helyszíni szemle dinamikus szakaszában I. Obsitos Detektívek Lapja 2017/1-2. szám. 16–30. o.

³ Hawthorne, Mark R. (2009): Fingerprints. Analysis and Understanding. CRC Press. Boca Raton, FL US. 4–5. o.

Jia Gongyan az ujjnyomatok első említője – viszont ez a jelek szerint nem állja meg a helyét.

Cheng Jingliang⁴ és Chen Yongwei⁵ cikkei szerint Jia Gongyan valóban létező személy volt, valóban a Tang-dinasztia idején élt (a VII. században), ahol a „Taichang Doktora” tisztséget töltötte be, azaz az udvari szertartásokat felügyelő-irányító főtitisztviselő volt. Egyik fontos feladata volt, hogy a Hadakozó Fejedelemségek idején született Zhou szertartások és törvények (周礼正义) című munkát látta el széljegyzetekkel. (A Zhou vagy Csou a Hadakozó Fejedelemségek korát megelőző dinasztia volt.) A saját koránál ezer évvel régebben született dokumentumban használt „kezüket az iratra tették” kifejezést magyarázta meg kortársainak, hogy ugyanazt jelenti, mint az ő korában közismert „befestett ujjú tanúsítvány”. Így nevezték az irat kézzel vagy ujjal történő lepecsételését. Tehát nem „először említette” az ujjnyomatokat; sőt, láthatóan ekkor a kézzel pecsételést legalább ezer éve ismert volt.

Nem véletlenül írok „kézzel pecsételést”, ugyanis ezekben a korokban az ujjak és a tenyerek nyomata még nem a daktiloszkópiát jelentette. Ne feledjük, hogy a nagyítólencsét Roger Bacon találta fel a XIII. század során. Az ókori és a kora középkori Kínában (nagyítólencsé híján) elsősorban a tenyér, az ujjak alakját, méretét, a hajlítódők elhelyezkedését és alakját vették figyelembe, illetve a fodorszálok sűrűségét és az ábrák típusát. Maradtak fenn leletek, ahol nem is a befestett ujjakat nyomták az iratra hitelesítésként, hanem rovátkákkal megjelölték az ujj hosszát és a percek közti hajlítódők távolságát.⁶

⁴ Cheng Jingliang: 陈景良: 古代的指纹鉴定与侦查破案 („Ókori ujjnyom-azonosítás és nyomozás”). 2022.

Forrás: <http://www.rmlt.com.cn/2022/0117/637835.shtml>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁵ Chen Yongwei: 陈永伟: 指纹识别: 第一种生物识别技术 („Ujjnyom azonosítás: az első biológiai azonosító módszer”). 2020.

Hozzáférhető: <https://tech.sina.com.cn/it/2020-07-22/doc-iivhuipn4488442.shtml>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁶ Zhao Xiang-Xin – Liu Chun-Ge: The Historical Application of Hand Prints in Chinese Litigation. *Journal of Forensic Identification* 1988/6. szám. 277–284. o.

Egy másik gyakran hivatkozott kínai anyag a Yonghui Törvénykönyv, amit többször szintén nem a standard módon írnak át, hanem Yung-Hwui, sőt a Bócz-féle kétkötetes Kriminálisztika könyvben Joung Ikoni módon.⁷ A „Yonghui” nem személynév, hanem a Kr. u. 650–655 közti időszakot jelöli, Gaozong császár uralkodása alatt. A kínai források között is van több, ami szerint a Yonghui Törvénykönyv tartalmazza az ujjnyomatokat, mint az okiratok hitelesítésének módszerét,⁸ de érdekes, hogy egyrészt soha nem jelölik meg pontosan, hogy a törvénykönyv melyik részében lenne erről szó. Másrészt más kínai források nem említik a törvénykönyvet ebben a vonatkozásban, hiszen a Tang-korban nem ez az egyetlen törvénykönyv létezett. A Yonghui Törvénykönyv korabeli kommentárokkal kiegészítve a „Tang-kódex” (唐律疏议), ennek teljes szövege hozzáférhető a világhálón.⁹ A Tang-kódex szerepe ahhoz fogható, amit Európában a római jog töltött be,¹⁰ bár elsősorban büntető jogszabályokat tartalmaz. Ez a törvénykönyv a 366. szakaszban említi a tenyérynymatot iratokon, méghozzá annak fejtegetésekor, hogy ha az egyik okirathamisító előzetesen a pecsétet lopja el a hamisításhoz, a másik okirathamisító pedig rányomja a tenyerét a dokumentumra, akkor melyikük lesz a bűncselekmény alanya, és melyikük a bűnsegéd. (Nota bene Kr. u. 653-ban járunk...)

A Tang-dinasztia idejéből összegyűjtött többkötetes joganyag, a „Régi Tang-könyv” (旧唐书) ugyancsak teljes egészében megtalálható az interneten.¹¹ Ennek 44. kötete, a harmadik, kormánytisztviselőkről szóló fejezet

⁷ Bócz Endre (szerk.): Kriminálisztika. BM Duna Palota és Kiadó. Budapest, 2004. I. 379. o.

⁸ Forrás: <https://www.chinanews.com.cn/cul/news/2008/10-26/1425573.shtml>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

és <https://m.fx361.com/news/2020/0820/11130480.html>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁹ Forrás: <https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/3636/tangcode00.pdf>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

és https://www.bnasi.eu/Asset/Source/bnBook_ID-204_No-1.pdf
Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹⁰ Forrás: <https://zhuanlan.zhihu.com/p/65357874>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹¹ Forrás: <https://chinesenotes.com/jiutangshu/jiutangshu048.html>

tartalmazza többször, hogy az udvar egy hetedik rangosztályba tartozó főtisztviselője, a „*zhubu*”, a hivatalos feljegyzések felelőse, tenyérnyomatával pecsételi le az iratokat. Azt más kínai források is leszögezik, hogy a Tang-korszakban az eljegyzési és válási okiratokat kéznyomattal kell ellátni.¹² Sőt, a Mogao- (Mokao-) barlangok feltárásakor fedeztek fel tenyérnyomatokkal, sőt talpnyomatokkal ellátott válási okiratokat („feleség-elbocsátó leveleket”).¹³ Maradt fenn továbbá szerződés a Tang-korszakból, amit ujjnyomattal is lepecsételtek.¹⁴

Szulejmán al-Tadzsir („Kereskedő Salamon”), perzsa származású utazó a IX. század közepén Guangzhou városában leírta, hogy a kínai hatóságok rögzítik a beutazó moszlimok ujjnyomatait, idegenrendészeti nyilvántartásba vétel céljából.¹⁵ Jóval később, a XIV. században a portugál Joao de Barros írja le, hogy a kínai szülők tenyér- és talpnyomatot vesznek a gyermekeikről, hogy „meg tudják különböztetni őket egymástól”.¹⁶ A 960 és 1279 között Kínát irányító Song-dinasztia (Szung-dinasztia) idején a kéznyomattal pecsételés már teljesen általános gyakorlat volt, amit a klasszikus regények is megőriztek: Si Naj An (Shi Naian) Vízparti történet című regényében például Vu Szung (Wu Song) egy írástudó szomszédal leírta sógornője és szomszédasszonya beismerő vallomását, majd azt velük és a jelen lévő szomszédokkal mint tanúkkal hitelesített: mindkét nő, majd

Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹² Zhao Xiang-Xin – Liu Chun-Ge (1988): i.m.

¹³ Forrás: <https://www.chinanews.com.cn/cul/2015/04-09/7195504.shtml>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹⁴ Forrás https://www.zhihu.com/tardis/zm/art/487001278?source_id=1003

Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹⁵ Jiang Nanqiang (2020): 蒋南强: 唐朝万国来朝的繁荣景象, 从诗歌律法通婚历书游记得到全方位证明 („Jelenetek a virágzó Tang-korszakból, a költészettől a jogon, a vegyesházasságokon, az évkönyveken és útinaplókon át a tartózkodási igazolásig”)

Forrás: <https://www.163.com/dy/article/FRQUH27M0543I5ZM.html>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

¹⁶ Tashida Yeasmin – Mehnaz Tarannum – Tamanna Shaown – Akila Khatun: Development of an Algorithm for Biometric System Using Finger Vein with Liveness Detection. International Journal of Scientific & Engineering Research 2016/3. szám. 367–372. o.

minden tanú a leírt neve mellé nyomja hüvelykujját. Ugyanebben a regényben Párduckoponya hüvelykujjával pecsételi le a válólevelet, mielőtt száműzetésbe vonul.¹⁷ A Bócz-féle Kriminalisztika kötetben írtakkal ellentétben tehát a regény címe Vízparti történet, az író Si Naj An, a szereplő Vu Szung. A történet pedig az írástudó szomszéd által felvett beismerő vallomás hitelesítése ujjnyomattal, nem pedig a vádlottak ujjnyomának „megadása”.¹⁸

Az első helyszíni nyom

Az 1925-ben megjelent hazai daktiloszkópiai szakkönyvben Schreiber Dániel azt írja, hogy az első helyszíni ujjnyom a „Ming Hwang” császár uralkodását leíró könyvben szerepel.¹⁹ Ming Huang, azaz „a fényes császár” Xuanzong halál utáni tiszteleti neve volt, aki a VIII. század közepén uralkodott. Vajon mire gondolt Schreiber? 2008-ban a nanjingi ujjnyomat múzeum megnyitóján Liu Chiping, legendás kínai ujjnyom-szakértő adta elő a történet egy változatát: a császár egyik ágyasát rendszeresen elkábították, elhurcolták, és utána nem tudta elmondani a császárnak, hogy hová. Ezért egyszer az ágyas ujját befestették, így ujjnyomot tudott hagyni a titkos légyott helyszínén, leleplezve a bűnösöket. Hozzátette a szakértő, hogy a történet „egy könyvben” van.²⁰

Ugyanitt említi Liu Chiping a Szung-kor nagy bűnüldözője (大宋提刑官) tévésorozatát, ahol a „nagy bűnüldöző” egyszer a daktiloszkópia segítségével oldja meg az ügyet. (A „bűnüldöző” valószínűleg nem a legpontosabb fordítás, de a kínai szó eleve rövidítés, ami a korabeli birodalmi bűnüldözési és büntetőügyi kormányhivatalok vezető tisztviselőit jelöli, csak ez kissé hosszú.) Ez a televíziós bűnügyi sorozat a Déli-Szung dinasztia, azaz

¹⁷ Si Naj An: Vízparti történet I. kötet. Európa Könyvkiadó. Budapest, 1977. 354.; 110. o.

¹⁸ Bócz Endre (2004): i.m. 379. o.

¹⁹ Schreiber Dániel: Daktiloszkópia. Arany János Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1925. 107. o.

²⁰ Forrás: <http://www.chinanews.com.cn/cul/news/2008/04-19/1225681.shtml>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

a XIII. század idején valóban élt Song Ci könyvét dolgozza fel, ami a legrégibb fennmaradt kriminalisztikai kézikönyv a világon, magyarul „*Egy kínai halottkém feljegyzései*” címmel jelent meg.²¹ A sorozatban ábrázoltakkal ellentétben azonban a könyvben nem szerepelnek ujj- vagy tenyérynymatok.

Megjegyzésre érdemes, hogy Liu Chiping fordította kínaira Robert Heindl említett kötetét, amit Schreiber is nyilvánvalóan ismert. A Heindl-könyv 1922-es kiadása a 20. oldalon ismerteti az „első helyszíni ujjnyom” történetet, egy kicsit másképpen: a császár kedvenc ágyasa rendszeresen álmodik arról, hogy egy másik férfival boroznak együtt. A császár véleménye szerint ez egy varázsló mesterkedése, ezért kéri kedvenc ágyasát, hogy legközelebb álmában hagyjon jelet. Az ágyas így is tesz, álmában a betintázott ujját rányomja egy bútorra, amit utána titkos nyomozás keretében egy palotán kívüli pavilonban találnak meg (immár a való világban); a varázslót nem látják többé.²² Heindl egy Giles-művet, az *Adversaria Sinica* címűt jelöl meg forrásként. A híres nyelvész 1914-es könyvének 184. oldalán szerepel is a történet.²³ Érdekesség, hogy Herbert Giles huang-ként írja át a császár szót latin betűkkel, míg Heindl hwang-ként, és ez utóbbit veszi át Schreiber is. Nehezebben érthető, hogy miért lesz Giles „Dawn-in-the-East Pavillon” (Hajnal Keleten Pavilon) helyszínmegjelöléséből Heindl könyvében Daron-in-the-East, ráadásul az egyébként német szövegben. Giles forrásként egy XII. századi kötetet jelöl meg, aminek eredeti címe 史遺, mivel azonban ez azt jelenti, hogy „ami a történelemkönyvekből kimaradt”, nem sikerült felkutatnom, hogy pontosan melyik műről lehet szó. (Létezik egy könyv, a 隋史遺文, ami a Sui-dinasztia idején játszódik, de az a XVII. században született.)

²¹ Song Ci: Egy kínai halottkém feljegyzései. Quattrocento. Budapest, 2013.

²² Heindl, Robert: System und Praxis der Daktyloskopie. Vereinigung Wissenschaftlicher Verleger. Berlin und Leipzig, 1922. 20. o.

Forrás: https://archive.org/details/bub_gb_iuBWAAAAAYAAJ/page/n5/mode/2up
Letöltés ideje: 2023.08.05.

²³ Giles, Herbert Allen: Adversaria Sinica. Kelly & Walsh Ltd. Shanghai, 1914. 184. o.

Forrás: <https://archive.org/details/adversaria-sinica/page/483/mode/2up>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

Jelen ismereteink szerint az első helyszíni ujjnyom említése ezer évvel megelőzi Xuanzong (avagy Ming Huang) uralkodását. Egy 1975-ös ásatáson kerültek elő azok a bambuszra rótt dokumentumok, amelyek leírnak egy betörést a Qin-dinasztia idejéből (az első Qin vagy Csin császár sírjába temették az agyaghadsereget, illetve a Qin-dinasztia idején épült a Nagy Fal.) A „gödörásó betörő” az ingatlanba alagutat ásva hatolt be; a feljegyzések szerint az eljárók leírták a helyszín elhelyezkedését, a gödör jellemzőit, az elkövető által használt eszközöket, illetve aényt, hogy a falon és a gödörben négy kéznyomot és hat térdnyomot észleltek, amiért is szakértőt kértek a helyszínre (nota bene Kr. e. 221–206 között járunk...).²⁴

Kéznyom a falon – Rómában

Egy másik gyakran félreértett forrás a római Quintilianus, akinek – állítólag – a „*Kéznyom a falon*” című művében kerül ismertetésre az első európai eset, amiben daktiloszkópia segítségével oldanak meg bűnügyet. Ez ebben a formában nem igaz – Quintilianus valóban felhasználta a védőbeszédében a véres nyomokat, de ez nem a daktiloszkópia előfutára volt, hanem a vérnyom-elemzésé. A mű angol fordításának 15–17. oldalán található az érvelés: hogyan lesz véres a kardot markoló kéz tenyere, hogyan lehetséges, hogy számos, a falon hagyott tenyérszám ellenére a vér nem halványul? Hát úgy, hogy valaki szándékosan hagyta a nyomokat, újra-újra összevezve közben a kezét, hogy a sértett vak fiára terelje a gyanút.²⁵ Az igazi elkövető a fiú mostohaanyja volt. Megjegyzésre érdemes, hogy a védőbeszéd még számtalan egyéb problémát tár fel: az alvó mostohaanya mellett

²⁴ Chen Long (2019): 陈龙: 中国的法医学 („Törvényszéki tudományok Kínában”)

Forrás: https://www.sohu.com/a/310902219_799846

Letöltés ideje: 2023.08.05.

²⁵ Quintilian (1686): The declamations of Quintilian being an exercitation or praxis upon his XII books concerning the institution of an orator. Translated (from the Oxford Theatre edition) into English, by a learned and ingenious hand. London, 1686.

Forrás: <https://quod.lib.umich.edu/e/eebo2/A56915.0001.001/1:11?rgn=div1;view=full-text>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

hogyan lett volna lehetséges leszúrní a férfit, illetve hogy mennyivel gyakoribb a férjgyilkosság az apagyilkosságnál. Tény azonban, hogy az ügyben fel sem merült, hogy többek között a fiú és a mostohaanya tenyere hasonló-e alakját, méretét tekintve. A Rendőrtiszti Főiskola „*Kriminalisztikai alapismeretek*” című jegyzetében helyesen szerepel ez a példa,²⁶ a 2019-es krimináltechnika tankönyvben viszont nem.²⁷ Teljesen érthetetlen Schreiber idézett kötete, ami azt írja, „Quintilian” (sic!) a véres ujjnyom megbízhatatlanságát hangoztatta.²⁸ (Quintilian a kötet címe, nem a szerző neve; Quintilianus híres szónoklatait a halála után válogatták össze ezen a címen.) Ridegh Rajmond és Olchváry-Milvius Attila bűnügyi nyomozásról szóló kézikönyve ugyanakkor pontosan leírja, hogy Quintilianus nem daktiloszkópiáról beszél, a korban a rómaiak nem ismerték a fodorszálakat.²⁹

A középkori Erdély

A kínai megoldás, miszerint ujj- vagy tenyérynnyomattal hitelesíthető az okirat, egész Kelet-Ázsiában közismertté vált, Indiában, Japánban egyaránt, illetve Tibetben és Turkesztánban is (ez utóbbi kettő ma már Kína része). Európában ez a módszer nem volt ismert, ez szinte közmegegyezés a régi és a modern nyugati szerzők körében. Schreiber azonban idézett kötete 29. oldalán, a Ridegh – Olchváry szerzőpáros pedig a kézikönyvük 166. oldalán azt írják, hogy a középkorban Erdélyben használták aláírásra a név helyetti három keresztet, ami mellé ujjuk nyomatát helyezték. Sajnos semmi ennél közelebbi adatot nem jegyeznek le. Legjobb tudomásom szerint előtűk senki nem írt erről (Gábor Béla vagy Kármán Elemér sem). Ráadásul tudjuk, hogy az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal, benne a teljes dak-

²⁶ Lakatos János (szerk.): *Kriminalisztikai alapismeretek*. Rendőrtiszti Főiskola. Budapest, 2005. 12. o.

²⁷ Balláné Fűszter Erzsébet: *Krimináltechnika*. Dialóg Campus. Budapest, 2019. 135. o.

²⁸ Schreiber Dániel (1925): i.m. 29. o.

²⁹ Ridegh Rajmond – Olchváry-Milvius Attila: *Bűnügyi nyomozástan*. Hornyánszky Könyvnyomda. Budapest, 1936. 166. o.

tiloszkópiai nyilvántartás a második világháború végén, Budapest ostromakor megsemmisült; ha ujjnyomattal ellátott középkori okiratokat, mint szakmatörténeti érdekességeket őriztek itt (amire egyébként nincs adat), azok bizonyára megsemmisültek.

Endrődy és Pekáry

A daktiloszkópia hazai megjelenése, felfedezése, bevezetése kapcsán Pekáry Ferenc akkori budapesti kerületi kapitány nevét kell megemlíteni, aki 1902-ben hozta haza a daktiloszkópiát, mint a személyazonosítás módszerét Londonból. Ezt a sommás megállapítást a közelmúltban a szakirodalom éles bírálat alá vette.³⁰ Azon az alapon, hogy Pekáry londoni útja előtt öt évvel, 1897-ben megjelent Endrődy Géza kriminalisztikai kézikönyve Losoncon, és ebben Endrődy már ír a „hajszál (papillár) vonalak” lenyomatáról.³¹ Ezek alapján pedig nehéz elképzelni, hogy az 1902-ben tízéves rendőri múlttal rendelkező Pekáry Londonban csodálkozott volna rá először a daktiloszkópiára.

Lássunk mindenekelőtt egy alapvető és koncepcionális félreértést. A tény, hogy az ujjunkon fodorszálak vannak, amelyek rajzolata egyedi, egy dolog. Hogy tízujjas nyomatlapok ezrei, tízezrei rendezhetők könnyedén kereshető nyilvántartásba, az pedig egy másik. Alapvető minőségi ugrás. Pekáry a kiépített nyilvántartás működését ismerte meg, és jött rá, hogy erre itthon is szükség lehet. Nem kisebbítve Endrődy érdemeit, működő nyilvántartás nélkül a daktiloszkópia nagyjából annyit ér, mint (az egyéb-

³⁰ Ibolya Tibor: Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője. *Ügyészek Lapja* 2012/2. szám. 77–84. o.

Földesi Krisztina: A daktiloszkópia funkcionális története. *Hadmérnök* 2015/3. szám. 5–14. o.

Kovács Gyula: Agyonhallgatott kriminalisták – Endrődy versus Pekáry. *Obsitos Detektívek Lapja* 2020/1-4. szám 39–44. o.

³¹ Endrődy Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve a m. kir. csendőrség, városi és járási rendőrhatalóságok, valamint vizsgálóbírák, királyi ügyészségek s általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére. Losonc, 1897. 206. o.

ként szintén potenciálisan egyedi) ajak-, fül- vagy homloknyomok hasznosítása: egyes esetekben, ismert gyanúsított esetén közvetlen összehasonlítást lehet végezni. Hazánkban 1925-ben (nota bene a trianoni döntés utáni országban) már közel háromszázezer ujjnyomatlap volt a nyilvántartó hivatalban, és ezek száma havonta ezresével emelkedett.³² Ennek egy-két százaléknyi töredéke sem lett volna áttekinthető vagy kezelhető a Henry-féle osztályozási rendszer nélkül.

Valóban érdekes, hogy Endrődy munkásságát miért nem kezelte a szakirodalom az őt megillető helyen, azonban a korrektség kedvéért szögezzük le, hogy ez a helyzet a kezdetektől fogva fennáll. Gábor Béla és H. Arányi Taksony 1905-ben megjelent műve egy szóval sem említi Endrődy Gézárt vagy akár Hans Groß-t, és ugyanez a helyzet Gábor Béla más művei esetén is.³³ Sőt, az Ujjnyom a bűncselekmény helyszínén című könyvének 6. oldalán Pekáryról és csak róla tesz említést, a Nyomozás segédeszközei első kötetében pedig nem emeli ki Budapest vagy Magyarország elsőségét a kontinensen.³⁴

Lássunk továbbá egy legalábbis elgondolkodtató idézetet (betűhíven): *„Irodalmunkban — néhány régebbi kísérletet kivéve — mindeddig nem volt oly munka, amely a bűnügyi nyomozás módját — hogy úgy nevezzük: a detektív tudományt — rendszeresen tárgyalja és az idevágó ismereteket egybegyűjtse. Dicsérendő és úttörő munkát végeztek a szerzők, — akik mind-egyike hivatásszerűen foglalkozik a bűnügyi nyomozással, illetőleg a nyomozó közegek oktatásával, — amidőn a modern nyomozás módjait, tudnivalóit összeállították.”* Ezt a Jogtudományi Közlemények 1911/33. száma

³² Schreiber Dániel (1925): i.m. 84. o.

³³ Gábor Béla – H. Arányi Taksony: Dactyloscopia. A személy kilétének megállapítása az ujjak lenyomata alapján. Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság. Budapest, 1905.

Gábor Béla: A dactyloscopia rendszere. Magyar Jogászegyleti Értekezések. 1906. 253. o.
Gábor Béla: Ujjnyom a bűncselekmény helyszínén. Radó Izidor Nyomdai Műintézete. Budapest, 1912.

Gábor Béla: A nyomozás segédeszközei I-II. (Két kötet egybekötve, a Rendőrségi Szaktanfolyamok Kiadmányai 3-4.) Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1916.

³⁴ Gábor Béla (1916): i.m. 76. o.

közölte a 287. oldalon (szerző feltüntetése nélkül), Kármán Elemér és Soltesz Imre könyvéről, az Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követhető eljárásra nézve című műről. 1911-ben tehát Endrődy kézikönyvét a legjobb indulattal is a kriminalisztika összefoglalására tett „régébbi kísérletnek” tekintették, bár még a szerző megnevezésétől eltekintettek.

A Kovács által írt „agyonhallgatás”³⁵ tehát néhány évvel Endrődy halála után már megindult, és ennek biztosan nem az az oka, hogy nevezett egykor csendőr (is) volt.

A dánosi első és dr. Gábor Béla

Lássunk egy másik ellentmondásos elsőséget! A dánosi rablógyilkosság a Dualizmus korának egyik legnagyobb port kavart bűnügye volt. A négyes emberölés daktiloszkópiái vonatkozásait Ibolya Tibor alaposan feldolgozta,³⁶ régi adósságot törlesztve – Gábor Béla a jelek szerint Endrődyhez hasonlóan feledésbe merült, a már idézett Bócz-féle Kriminalisztika vagy Balláné tankönyve nem említi a nevét. A dánosi rablógyilkosság helyszínén rögzített ujjnyomok a szakmai köztudatban a daktiloszkópia első nagy sikereként élnek. Ibolya Tibor azonban kimutatta, hogy a dánosi ügy tárgyalásán előadott előtt Gábor Béla már terjesztett elő helyszíni nyom azonosításáról szóló daktiloszkópiái szakvéleményt. A dánosi szakvéleményt idézve Gábor azt írja, hogy már tizennégy esetben történt helyszíni nyom azonosítása,³⁷ Ibolya Tibor cikkében ugyanakkor jelzi, hogy a könyvbeli szakvélemény itt eltér az eredetitől.³⁸ Az eredeti szakvéleményben „vannak már esetek” szerepel, később pedig a könyvbeli „külföldi és magyar bíróságok” helyett az eredeti szakvéleményben a csíkszeredai törvényszék,

³⁵ Kovács Gyula (2020): i.m.

³⁶ Ibolya Tibor: A daktiloszkópia és a dánosi rablógyilkosság. *Jogtörténeti Szemle* 2013/2. szám. 35–41. o.

Ibolya Tibor: Dr. Gábor Béla, a daktiloszkópia első magyar szakértője. In: Ibolya Tibor: *Kriminalisztikatörténeti tanulmányok*. Patrocínium. Budapest, 2015. 46–63. o.

³⁷ Gábor Béla (1912): i.m. 82. o.

³⁸ Ibolya Tibor (2013): i.m.

mint esküdtbírótság szerepel. Ibolya Tibor véleménye szerint az ellentmondást az okozza, hogy a könyv írása idején volt tizennégy a helyszíni nyomazonosítások száma. Kármán Elemér cikkéből azonban tudjuk, hogy a helyszíni nyomok azonosítása a következőképpen alakult: 1909-ben 56, 1910-ben 68, 1911-ben 35 fordult elő.³⁹ 1905. február 25-én Gábor Béla előadást tartott, amiben elmondta, hogy lehetséges helyszínen hátrahagyott ujjnyomokból is az azonosítás, de ilyenre még nem volt hazai példa.⁴⁰

A Gábor Béla által említett csíkszeredai ítélet egy rablás ügyében született, ahol a pénz csomagolására szolgáló papírlapon maradtak véres ujjnyomok. Erről a Csendőrségi Lapok 1908. március 8-i száma⁴¹ számol be azaz, hogy az ítélet a „múlt héten” született. Az elkövetés időpontjáról nem tudunk. Az Ibolya Tibor által idézett budapesti betörés ügyében is a dánosi ítéletet megelőzően zajlott a tárgyalás, az elkövetés időpontja azonban 1907 decembere volt, hónapokkal Dános után. Véleményem szerint Dános valószínűleg első, mint helyszín, bár nem első, mint tárgyalás, de mindenképpen nemzetközi jelentőségű ügy volt. Szintén véleményem szerint tehát jogosan él a szakmai köztudatban, mint „első” siker. Hogy a daktiloszkópia e hőskorában mekkora kihívás lehetett helyszíni ujjnyomokkal foglalkozni, azt talán jól érzékelteti, hogy a különböző, a nyomok leemelését és szállítását lehetővé tevő fólikat csak 1911-ben és 1912-ben találták fel.⁴²

Besser Béla zsebkönyve Dánost 1908-ra teszi, a pohárról rögzített ujjnyomot helyesen írja le.⁴³ Schreiber idézett könyvében csak Pekráyt említi a hazai kezdeteknél, Endrődy Gézát nem, viszont Gábor Bélát sem; utalást sem tesz továbbá a könyvben a dánosi ügyre. Ráadásul Pekáry utazását 1901-re, a daktiloszkópia hazai kezdetét pedig 1902-re datálja; ez utóbbi

³⁹ Kármán Elemér (1913b): A daktiloszkópia újabb eredményei. Jogtudományi Közlöny 1913/12. szám. 103–105. o.

⁴⁰ Gábor Béla (1906): i.m.

⁴¹ Forrás: https://epa.oszk.hu/03000/03096/00062/pdf/EPA03096_csendorsegi_lapok_1908_10.pdf

Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁴² Kármán Elemér (1913a): i.m.

⁴³ Besser Béla: Támpontok a bűnügyi nyomozáshoz. Csitáry G. Jenő Könyvnyomdája. Székesfehérvár, 1926. 26., 32. o.

fordul elő Sellye Ferenc könyvében is.⁴⁴ A Ridegh – Olchváry szerzőpáros kézikönyve semmit sem ír a daktiloszkópia hazai bevezetéséről vagy első sikereiről; nem említi Dánost. Ibolya Tibor idézett kutatásaiból pedig tudjuk, hogy a dánosi ügynek létezett a szakmán belül egy alternatív „szájhajgománya”, ami végső soron a 2004-es Bócz-kötetbe is bekerült: baltán lévő véres ujjnyom, ami Balog Tutáé volt (aki ráadásul vajda), többes számban emlegetett budapesti szakértők Gábor Béla megnevezése nélkül. Olyan, mintha Gábor Béla is az „agyonhallgatás” áldozatává vált volna.

Gábor Béla karrierje töretlenül ívelt fölfelé, az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal élén 1917 augusztusában Kelety Géza váltja, Gábor a budapesti főkapitányság bűnügyi osztályának vezetőhelyettese lesz.⁴⁵ Előtte márciusban terjesztették fel a II. osztályú Polgári Hadi Érdemkereszt kitüntetésre. A Tanácsköztársaságot közvetlenül megelőzően 1919. március 17-én VI. fizetési fokozatú rendőrfőtanácsossá nevezik ki, majd a Tanácsköztársaság bukását követően októberben Budapest-környéki főkapitánnyá.⁴⁶ Innen azonban nagyon hamar, 1920 során nyugdíjba vonul, 1939-ben bekövetkezett haláláig Pécelen él.⁴⁷ Lehetséges, hogy azért vált „elfelejtett kriminalistává”, mert önként félbehagyta sikeres karrierjét, és ezért megsértődtek rá? Természetesen nem tudjuk. Halálakor mindenesetre szép nekrológ született,⁴⁸ illetve egykori szerzőtársa, Dorning Henrik korrekten írja

⁴⁴ Sellye Ferenc: A kriminalisztika alapételei. Arany János Nyomda. Budapest, 1936. 11. o.

⁴⁵ Forrás: https://tr2.ujbuda.hu/sites/default/files/attachments/files/2019_04/dr.kelety_geza_eletrajz.pdf
Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁴⁶ Forrás: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=preservica::14885735-6238-43d0-9dcf-8cffe1e4e76;>

Forrás: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=preservica::3a684977-849c-4a93-bd57-f7ed03bf61d6;>

Forrás: <https://www.eleveltar.hu/digitalis-tartalom?source=preservica&ref=8a33cb32-2fcf-476f-814a-648a60530e2e>

Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁴⁷ Forrás: <https://peceliszilankok.hu/az-ujjlenyomatok-elso-magyarorszag-i-szakertoje/>
Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁴⁸ Ibolya Tibor (2015): i.m.

le szerepét a daktiloszkópia hazai meghonosításában 1934-ben, a hazai daktiloszkópia harmincéves jubileumán.⁴⁹

Térjünk vissza Dános kapcsán Endrődy Gézához! Ibolya Tibor szerint az Endrődy-kötet ismert volt a csendőrök előtt, ezért biztosították a nyomhordozó poharakat a későbbi szakértői vizsgálathoz. Ugyanakkor Soltész a csendőröknek írt nyomozási útmutatójában kifejezetten úgy fogalmaz, hogy a járásörmester különleges ügyességének köszönhető a nyombiztosítás.⁵⁰ Erre ijesztően rimel Kármán Elemér a csendőri nyomozás szükséges reformjáról írt közleménye, amely szerint a csendőrség jóformán alkalmatlan a bűnügyi munkára, az új Bp. úgy tett rájuk ilyen jellegű terheket, hogy a képzés ezt csak a cikkben vázolt reform után fogja követni.⁵¹ Vannak egyes nyomozó járőrvezetők és altisztek, de nem a többség, és ők se csendőriskolán tanulták ezt.

Az ügyesebb csendőr altisztek pedig éppenséggel a sajtóban is olvashattak a daktiloszkópiáról, nem kellett ehhez sem Endrődy, sem Gábor Béla. A „*Független Magyarország*” 1905. február 11-én a 10. oldalán számolt be arról a sajtótájékoztatóról, amelyen a budapesti államrendőrség a daktiloszkópiát bemutatta. „*Az újság*” 1904. augusztus 13-án a 13. oldalon számolt be arról, hogy az eddig fogyatékos daktiloszkópiában nagy változást hozott, hogy a „buenos-ayresi” „Vucetics” (sic!) tökéletesítette a nyilvántartási rendszer működését, így az hamarosan Európa nagyvárosaiban is megjelenhet majd (az Argentínában dolgozó horvát szakember neve Juan Vucetich vagy Ivan Vučetić). A Budapesti Hírlap 1902. december 18-án a 17. oldalon írja, hogy több európai rendőrség is hasznosítja azt a körülményt, hogy két ember ujjának lenyomata soha nem egyenlő.

⁴⁹ Dorning Henrik: A magyar daktiloszkópia ősapja. Magyar Detektív 185. szám. 1934. május 15. 5–7. o.

⁵⁰ Soltész Imre: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Palladis. Budapest, 1924. 170. o.

⁵¹ Kármán Elemér: A csendőri nyomozás reformja. Jogtudományi Közlemények 1910/16. szám. 133–135. o.

Makacs tévhitek

Az ujjnyomatok variabilitását (az esélyt két különböző ujj nyomatának megegyező voltára) illetően Schreiber és a Ridegh – Olchváry szerzőpáros is Galton klasszikus arányára (egy a hatvannégy milliárdhoz) hivatkozik.⁵² Megjegyzendő, hogy ez a Galton-féle arány makacsul tartja magát, holott nem állja meg a helyét. A XX. század során számos pontosabb számítás is született, amelyek mind sok nagyságrenddel nagyobb valószínűségekre jutottak.⁵³ Gábor Béla saját számításokat mutat be többek között a dánosi szakvéleményében is.⁵⁴ Ennek egyetlen szépséghibája, hogy alapvető kombinatorikai hibát ejt: ha száz helyen szerepel kétértékű változó, az nem száz a másodikon (azaz tízezer), hanem kettő a századikon (ez egy harmincegy jegyű szám), tehát ahol Gábor Béla tízezerrel szoroz, ott ahelyett ezzel az óriási számmal kellene szoroznia. Tegyük azonban hozzá, hogy az „egy a hatvannégy milliárdhoz” arányt Galton nem tudományos számításnak szánta, hanem inkább gondolat kísérletnek. Könyvében több különböző műveletet követően két ujjnyom megisméltődésének valószínűségét úgy írja le, hogy $1:2^{36}$; a szépséghiba itt is az, hogy kettő a harminchatodikon nem hatvannégy milliárd, hanem több mint hatvannyolc milliárd.⁵⁵ Nehezen érthető, hogy miért írt hatvannégy milliárdot.

Schreiber kötetében a 12. oldalon szerepel továbbá egy másik igen macacs tévhit, miszerint az ujjnyomot alkotó anyagmaradvány 98–99%-a víz. Ez a valóságban nem állja meg a helyét, az anyagmaradvány víztartalma ugyanis folyamatosan párolog, a kezünk rendszeresen ér hozzá a bőrünk-

⁵² Schreiber Dániel (1925): i.m. 9. o.;

Ridegh – Olchváry-Milvius (1936): i.m. 167., 177. o.

⁵³ Petretei, David: The Siege of the Fingerprint Comparison. In: Czenczer, Orsolya; Kovács, Gábor; Mészáros, Bence (szerk.) I. Ludovika International Law Enforcement Research Symposium Conference Proceedings. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest, 2023. 151–159. o.

⁵⁴ Ibolya (2013)

⁵⁵ Galton, Francis (1892): *Finger Prints*. MacMillan and Co., London, p. 110.

höz, a víz a gyakorlatban legfeljebb mintegy 20–25%-ot tesz ki az ujjnyomot alkotó anyagmaradványokból (ami ugyan még mindig a legnagyobb hányad).⁵⁶

Több forrás is írja, hogy a londoni daktiloszkópia Indiából származó módszer.⁵⁷ Ez igazából akkor pontos, ha gondolatban hozzátesszük, hogy a Brit Birodalom indiai gyarmatáról van szó, az angol gyarmati kormányról és közigazgatásról, nem magáról Indiáról. Edward Henry, a nyilvántartó rendszer kidolgozója maga is Bengáliában, a mai India keleti részén dolgozott. Könyvének előszavában, a harmadik oldalon írja, hogy a könyv elkészítését a gyarmati angol kormányzat rendelte el.⁵⁸ Ugyanebben a könyvben megemlékezik William Herschelről, aki a nyugat-bengáli Hooghly körzetben gyűjtötte az ujjnyomatokat, ami a kormányzatot akkor még nem érdekelte, de Galton rendkívüli mértékben támaszkodott erre a kutatási anyagra saját munkássága során.⁵⁹ Henry könyve negyedik kiadásában leírja, hogy művét Bécsben Herren Kamillo Windt és Siegmund Kodkrie fordította le németre, magyarra pedig Gábor Béla és Arányi Tarkony (sic!).⁶⁰ Tény azonban, hogy a nyilvántartási rendszer kialakításában indiai szak-

⁵⁶ Kent, Terry: Water content of latent fingerprints – Dispelling the myth. *Forensic Science International* 266. 2016. 134–138. o.
doi: 10.1016/j.forsciint.2016.05.016

⁵⁷ Szigetvári Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. In: Parádi József (szerk.): Ünnepi tanulmányok Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére. 1916. 133–162. o.

Szigetvári Oszkár: A magyar bűnügyi nyilvántartás kezdete. In: Parádi József (szerk.): Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja tiszteletére. 2018. 169–180. o.

Demeter Gabriella: Daktiloszkópiai nyilvántartás Magyarországon. Az ujj- és tenyérle nyomatok bűnügyi célú kezelése. Jogi Fórum publikáció. 2019.

Forrás: [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/demeter_gabriella__daktiloszkopiai_nyilvantartas_magyarorszagon\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/demeter_gabriella__daktiloszkopiai_nyilvantartas_magyarorszagon[jogi_forum].pdf)

Letöltés ideje: 2023.08.05.

⁵⁸ Henry, Edward R.: *Classification and Uses of Finger Prints*. George Routledge and Sons. London, 1900. iii.

⁵⁹ Henry, Edward R. (1900): i.m. 4. o.

⁶⁰ Henry, Edward R.: *Classification and Uses of Finger Prints*. Fourth Edition. Published by His Majesty's Stationery Office. 1913. 10. o.

emberek is közreműködtek: Azizul Haque és Hemchandra Bose matematikus végzettségű bennszülött rendőrtisztek voltak, akik Henry könyvében nincsenek megemlítve.⁶¹ A jelek szerint a daktiloszkópia története nem csak hazánkban bővelkedik „agyonhallgatott” vagy elfelejtett kriminalistákban. Dicséretes, hogy Ujhegyi Péter tanulmánya legalább Haque szerepét megemlíti, illetve pontosan idézi Vu Szung esetét a Vízparti történetből.⁶²

Befejezés

Befejezés helyett álljon itt Schreiber Dániel könyvének lezárása: A mai értelemben vett ujjnyomatrendszer az igazságszolgáltatás monopóliumává vált. Elhagyta „szülőföldjét”, az indiai gyarmatokat, ahol gyermekkorát élte, s mint serdülő ifjú, rendőruniformist húzott magára. Ma már meglelt, izmos férfi, aranygallérral, rozettákkal a nyakán, s tovább szövögeti terveit, hogy miképpen fejleszthetné ki önmagát, a daktiloszkópiát a közbiztonság intézményeinek minél hasznosabb tényezőjévé.⁶³

A daktiloszkópia bevezetését egyébként ellenézés és idegenkedés kísérte.⁶⁴ Heller Erik, aki maga sem rajongott az ujjnyomatokért, kifejtette, hogy a daktiloszkópiai nyilvántartás működtetése nehézkes, az azonosítás ugyanis jól képzett szakembert igényel. Luis Tomellininek az „*Archives d'anthropologie eriminello*” folyóiratban 1909 januárjában publikált írására hivatkozik, aki szerint a három fő azonosító módszer, azaz az antropometria, a portrait parlé és a daktiloszkópia közül nemzetközi kongresszusnak kellene választania; Heller ezt üdvözli, mivel az ujjnyomatokat nem

⁶¹ Sodhi, G. S. – Kaur, Jasjeet: The forgotten Indian pioneers of fingerprint science. *Current Science* 2005/1. szám. 185–191. o.

⁶² Ujhegyi Péter: A biometria kialakulásáról és alkalmazásáról. *Honvédségi Szemle*, 2021/3. szám. 135–149. o.

DOI: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.3.11>

⁶³ Schreiber Dániel (1926): i.m. 167. o.

⁶⁴ Kármán Elemér: A bűnügyi nyilvántartás és büntető igazságszolgáltatásunk. *Jogtudományi Közlöny* 1908/47. szám. 377–308. o.

tekinti jobbnak a másik kettőnél.⁶⁵ Megjegyezzük, hogy Bertillon antropometriai módszerét anyagi korlátok miatt nem vezették be hazánkban.⁶⁶

Mit is írhatnék Schreiber Dániel után csaknem száz évvel, ha ő az „ujjnyomatrendszer” már akkor is meglett férfihoz hasonlította? A daktiloszkópia nem aggott el; a bűnügyi helyszíneken a genetika ugyan elvitatta tőle a monopóliumot, a személyazonosítás számtalan más területén (többek között idegenrendészet, határellenőrzés, áldozatazonosítás, biztonságtechnika) azonban olyan fejlődést produkált, amit a módszer hőskorában nem láthattak előre. Hiszen a digitalizáció és a távközlés fejlődése kellett ahhoz, hogy zsebben elférő szkennerek kommunikáljanak valós időben a nemzetközi adatbázisokkal, pillanatok alatt felfedve a valódi személyazonosságot. Biztos vagyok benne, hogy a daktiloszkópia továbbra sem lesz nélkülözhető vagy elavult.

⁶⁵ Heller Erik: A büntetettek személyazonosságának megállapítására szolgáló módszerek kérdéséhez. Jogtudományi Közlöny 1909/27. szám. 237–238. o.

⁶⁶ Gábor Béla (1906): i.m.